

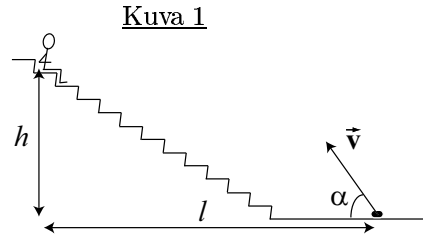
Diplomi-insinöörien ja arkkitehtien yhteisvalinta - dia-valinta 2008

Insinööriarinnan fysiikan koe 28.5.2008

Merkitse jokaiseen koepaperiin nimesi, hakijanumerosi ja tehtäväsarjan kirjain. Laske jokainen tehtävä siististi omalle sivulleen. Perustele lyhyesti käyttämäsi kaavat.

Sarja A

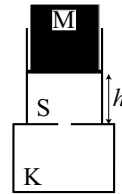
A1 Paula ja Maija seuraavat TPS-Jokerit jääkiekko-ottelua Turun Elysee-areenan katsomossa. Jokerien puolustaja joutuu tiukassa tilanteessa ampumaan kiekon katsomoon joutuen jäähylle. Kiekko osuu yllättyneen Maijan syliin. Maija istuu korkeudella $h = 7,00$ m jään

Kuva 1

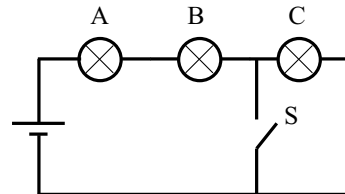
pinnan yläpuolella ja etäisyydellä $l = 15,0$ m puolustajasta (Kuva 1). Kuinka suuri oli kiekon lähtönopeus $\vec{v}$ kun puolustaja ampui sen kulmaan $\alpha = 55,0^\circ$ vaakatasoon nähden? Ilmanvastusta ei oteta huomioon.

A2 Mittauspöytä, jonka massa on $m = 452$ kg, lepää neljän kaasujousen varassa. Jouset koostuvat kaasusäiliöstä (K), sylinteristä (S) ja kitkattomasti liikkuvasta männästä (M) (Kuva 2). Kun lämpötila on $21,4$ °C mäntä on korkeudella $h = 17,2$ cm sylinterissä. Kaasusäiliössä ja sylinterissä on yhteensä $0,750$ moolia N_2 -kaasua. Sylinterin poikkipinta-ala on $3,00$ cm². Missä lämpötilassa mäntä koskettaa sylinterin pohjaa ja jousi lopettaa toimintansa?

Kuva 2

A3 Oheisessa kytkennässä (Kuva 3) kolme identtistä hehkulamppua on sarjassa pariston kanssa. Mitä tapahtuu seuraaville suureille, kun kytkin S suljetaan:

Kuva 3

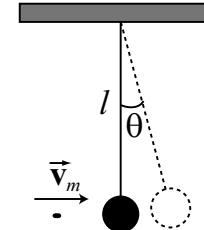
- lamppujen A ja B kirkkaudet,
- lampun C kirkkkaus,
- paristosta otettu virta,
- jännitehäviö lampun A yli,
- jännitehäviö lampun C yli,
- tehohäviö piirissä?

Vastaa jokaiseen kohtaan joko "suurenee" tai "pysyy samana" tai "pienenee".

VAKIOITA: Absoluuttinen nollapiste
Alkeisvaraus
Atomimassayksikkö
Avogadron vakio
Deuterium ^2_1H massa
Helium ^3_2He massa
Normaali ilmanpaine
Neutronin lepomassa

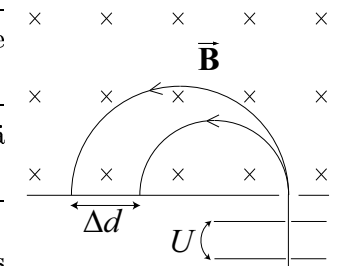
$T_0 = -273,15$ °C
 $e = 1,6022 \cdot 10^{-19}$ C
 $u = 1,6605402 \cdot 10^{-27}$ kg
 $N_A = 6,0221 \cdot 10^{23}$ mol⁻¹
 $m_{2\text{H}} = 2,0141018$ u
 $m_{3\text{He}} = 3,0160293$ u
 $p_0 = 1,013 \cdot 10^5$ Pa
 $m_n = 1,0086650$ u

A4 Ilmakiväärin luodin nopeuden mittaamiseksi ilmakiväärillä ammuttiin luoti (massa $m = 0,511$ g) vaakasuoraan muoviluvahasta tehtyyn kappaleeseen (massa $M = 381$ g), joka oli ripustettu kevyeen naruun ($l = 36,0$ cm) (Kuva 4). Luoti jäi laukauksen jälkeen muoviluvahaan. Luodin osuman jälkeen narun maksimaalinen poikkeama pystysuorasta suunnasta oli $\theta = 15,0^\circ$. Kuinka suuri oli luodin nopeus $\vec{v}_m$?

Kuva 4

A5 Kloorilla on kaksi stabiilia isotooppia ^{35}Cl ja ^{37}Cl . Kertaalleen ionisoitu kloorikaasu on tarkoitus erottaa näiksi edellä mainituiksi isotoopeiksi käyttäen massaspektrometriä, jonka magneettivuon tiheys on $|\vec{B}| = 1,3$ T ja kiihdytysjännite $U = 9,9$ kV (Kuva 5).

Kuva 5

- Piirrä kuvaaja, josta ilmenee ioneihin vaikuttavat voimat magneetti- ja sähkökentässä sekä kiihdyttävän sähkökentän suunta. (2 p.)
- Ovatko kloori-ionit tässä tapauksessa positiivisesti vai negatiivisesti varattuja? (1 p.)
- Kuinka suuri on kloori-ionien etäisyys Δd , kun ne ovat kuvan mukaisesti kulkeutuneet puoliympyränmuotoisen radan magneettikentässä? (3 p.)

A6 Maapallon merissä on keskimäärin yhdessä vesimolekyylissä (H_2O) 6500 :sta vetyatomien tilalla deuterium-atomit ^2_1H . Oletetaan, että yhdestä vesilitrasta saataisiin kaikki deuterium-atomit talteen ja nämä fuusioitaisiin helium-3 atomeiksi ^3_2He .

- Kirjoita fuusioreaktion reaktioyhtälö ja laske kuinka paljon yhdessä reaktiossa vapautuu energiaa. (2 p.)
- Kuinka paljon kokonaisuudessaan voitaisiin saada energiaa yhdestä vesilitrasta tätä reaktiota käyttäen? (3 p.)
- Kuinka paljon kivihiiltä tarvittaisiin saman energiamäärän tuottamiseen, kun kivihiilen lämpöarvo on $3,1 \cdot 10^7$ J/kg? (1 p.)

Kloori ^{35}Cl massa
Kloori ^{37}Cl massa
Protonin lepomassa
Putoamisliikkeen kiihtyvyyys
Valon nopeus tyhjiössä
Veden moolimassa
Veden tiheys
Yleinen kaasuvakio

$m_{35} = 34,968852$ u
 $m_{37} = 36,965903$ u
 $m_p = 1,0072765$ u
 $g = 9,807$ ms⁻²
 $c = 2,99792458 \cdot 10^8$ ms⁻¹
 $M_v = 18,0$ g mol⁻¹
 $\rho_v = 0,99970 \cdot 10^3$ kg m⁻³
 $R = 8,3145$ J mol⁻¹ K⁻¹

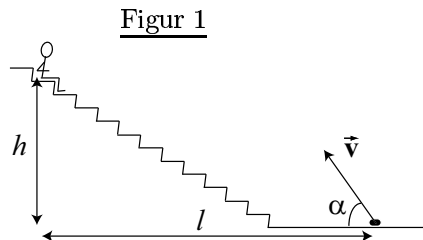
Diplomingenjör- och arkitektutbildningens gemensamma antagning - dia-antagning 2008

Ingenjörantagningens prov i fysik 28.5.2008

Serie A

Anteckna på varje provpapper ditt namn, ansökningsnummer och uppgiftsseriens bokstav. Räkna varje uppgift prydligt på en egen sida. Motivera kort de formler du använder.

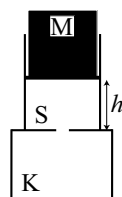
A1 Paula och Maija följer med ishockey-matchen TPS-Jokerit på läktaren i Elysee-arenan i Åbo. En Jokerit-back blir utvisad för att han i en pressad situation är tvungen att skjuta pucken upp i läktaren. Pucken landar i famnen på en överraskad Maija. Maija sitter på

Figur 1

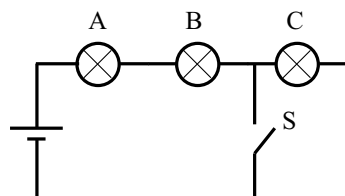
höjden $h = 7,00$ m ovanför isens yta och på avståndet $l = 15,0$ m från backen (Figur 1). Hur stor var puckens utgångshastighet $\vec{v}$, då backen sköt den i vinkeln $\alpha = 55,0^\circ$ i förhållande till horisontalen? Luftmotståndet beaktas inte.

A2 Ett instrumentbord vars massa är $m = 452$ kg vilar på fyra gasfjädrar. Gasfjädrarna består av gasbehållaren (K), cylindern (S) och kolven (M) som kan röra sig friktionslöst (Figur 2). Då temperaturen är $21,4$ °C är kolven på höjden $h = 17,2$ cm i cylindern. I gasbehållaren och i cylindern finns tillsammans $0,750$ mol N_2 gas. Cylinderns tvärsnittsarea är $3,00$ cm². Vid vilken temperatur berör kolven cylinderns botten så att fjädern slutar att fungera?

Figur 2

A3 I vidstående kopplingschema (Figur 3) är tre identiska glödlampor kopplade i serie med ett batteri. Vad händer med följande storheter, då brytaren S sluts:

Figur 3

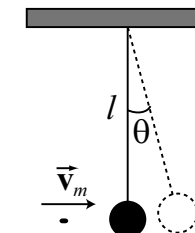
- ljusstyrkorna hos lamporna A och B,
- ljusstyrkan hos lamporna B och C,
- strömmen som tas från batteriet,
- spänningsfallet över lamporna A och B,
- spänningsfallet över lamporna B och C,
- effektförlusten i kretsen?

Svara på varje delfråga med antingen "ökar" eller "förblir konstant" eller "minskar".

KONSTANTER: Absoluta nollpunkten
Elementarladdning
Atomäramassenheten
Avogadros tal
Deuterium ${}^2_1\text{H}$ massa
Helium ${}^3_2\text{He}$ massa
Normalt lufttryck
Neutronens vilomassa

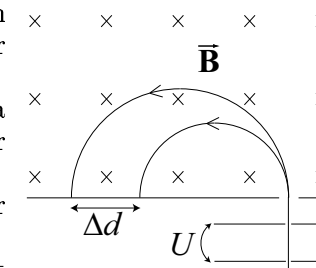
$T_0 = -273,15$ °C
 $e = 1,6022 \cdot 10^{-19}$ C
 $u = 1,6605402 \cdot 10^{-27}$ kg
 $N_A = 6,0221 \cdot 10^{23}$ mol⁻¹
 $m_{{}^2\text{H}} = 2,0141018$ u
 $m_{{}^3\text{He}} = 3,0160293$ u
 $p_0 = 1,013 \cdot 10^5$ Pa
 $m_n = 1,0086650$ u

A4 Hastigheten för kulan från ett luftgevär bestämdes genom att kulan (massa $m = 0,511$ g) sköts vågrätt i en kropp (massa $M = 381$ g) av modelleraren. Kroppen hängde i en lätt tråd ($l = 36,0$ cm) (Figur 4). Kulan fastnade efter skottet i modelleraren. Trådens maximala avlänkning från vertikalen efter skottet var $\theta = 15,0^\circ$. Hur stor var kulans hastighet $\vec{v}_m$?

Figur 4

A5 Klor har två stabila isotoper ${}^{35}\text{Cl}$ och ${}^{37}\text{Cl}$. Med hjälp av en masspektrometer separeras en gång joniserad klorgas i de här två isotoperna. Den magnetiska flödestätheten i masspektrometern är $|\vec{B}| = 1,3$ T och accelerationsspänningen är $U = 9,9$ kV (Figur 5).

Figur 5

- Rita en figur av vilken krafterna som verkar på jonerna i magnet- och elfältet samt riktningen för det accelererande elfältet framgår. (2 p.)
- Är klorjonerna i det här fallet positivt eller negativt laddade? (1 p.)
- Hur stort är klorjonernas avstånd Δd efter att de har avverkat den halvcirkelformade banan i figuren? (3 p.)

A6 I haven på jorden har i medeltal en väteatom ersatts av en deuteriumatom ${}^2_1\text{H}$ i en vattenmolekyl (H_2O) av 6500. Anta att man ur en liter vatten kunde ta till vara alla deuteriumatomer och fusionera dessa till helium-3 atomer ${}^3_2\text{He}$.

- Skriv ner fusionsreaktionens reaktionslikhet och bestäm hur mycket energi som frigörs i en reaktion. (2 p.)
- Hur mycket energi kunde totalt utvinnas ur en liter vatten med hjälp av denna reaktion? (3 p.)
- Hur mycket stenkol skulle behövas för att producera samma mängd energi? Stenkollets värmevärde är $3,1 \cdot 10^7$ J/kg. (1 p.)

Klor ${}^{35}\text{Cl}$ massa
Klor ${}^{37}\text{Cl}$ massa
Protonens vilomassa
Accelerationen vid fritt fall
Ljusets hastighet i vakuum
Molmassan för vatten
Densiteten för vatten
Gaskonstanten

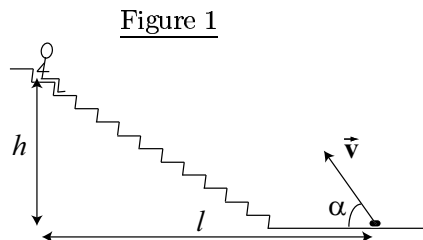
$m_{35} = 34,968852$ u
 $m_{37} = 36,965903$ u
 $m_p = 1,0072765$ u
 $g = 9,807$ m s⁻²
 $c = 2,99792458 \cdot 10^8$ m s⁻¹
 $M_v = 18,0$ g mol⁻¹
 $\rho_v = 0,99970 \cdot 10^3$ kg m⁻³
 $R = 8,3145$ J mol⁻¹K⁻¹

Common admission to Master's programs in Engineering and Architecture - Dia-admission 2008
Examination in physics for the engineering departments 28.5.2008

Series A

Write your name and applicant number on each paper. Solve each problem on a separate sheet of paper and explain briefly the formulas you use.

- A1** Paula and Maija are watching an ice hockey game between TPS and Jokerit in the Turku Elysee arena. A defender on team Jokerit shoots the puck into the stands and gets a penalty. The puck lands in the lap of a surprised Maija. Maija sits at a height $h = 7.00$ m above the ice and at a distance $l = 15.0$ m from the defender (Figure 1). Calculate the initial velocity $\vec{v}$ of the puck when the defender shot it at an angle $\alpha = 55.0^\circ$. Air resistance is neglected.

- A2** An instrument table, with a mass of $m = 452$ kg, rests on four gas springs. Each spring consists of a gas container (G), a cylinder (C) and a piston (P), which can move without friction (Figure 2). When the temperature is 21.4°C the piston is at a height $h = 17.2$ cm in the cylinder. There is altogether 0.750 moles of N_2 gas in the container and the cylinder. The cross-sectional area of the cylinder is 3.00 cm^2 . At what temperature will the piston touch the bottom of the cylinder and the spring will stop functioning?

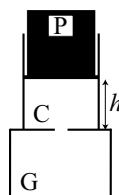

Figure 2

- A3** Three identical light bulbs are in series with a battery in a circuit (Figure 3). What happens to the following quantities when the switch S is closed:
- the brightness of lamps A and B,
  - the brightness of lamp C,
  - the current drawn from the battery,
  - the voltage drop across lamp A,
  - the voltage drop across lamp C,
  - the power dissipated in the circuit?
- Answer each question with either "increases" or "stays the same" or "decreases".

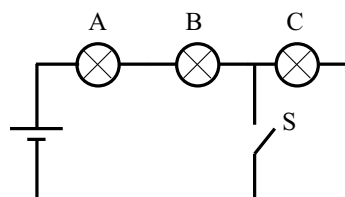

Figure 3

CONSTANTS:	Absolute zero point	$T_0 = -273.15^\circ\text{C}$
	Acceleration of gravity	$g = 9.807\text{ m s}^{-2}$
	Atomic mass unit	$u = 1.6605402 \cdot 10^{-27}\text{ kg}$
	Avogadro's number	$N_A = 6.0221 \cdot 10^{23}\text{ mol}^{-1}$
	Chlorine ^{35}Cl mass	$m_{35} = 34.968852\text{ u}$
	Chlorine ^{37}Cl mass	$m_{37} = 36.965903\text{ u}$
	Density of water	$\rho_w = 0.99970 \cdot 10^3\text{ kg m}^{-3}$
	Deuterium ^2_1H mass	$m_{2\text{H}} = 2.0141018\text{ u}$

- A4** In order to measure the nozzle velocity of an air rifle, a bullet (mass $m = 0.511$ g) was fired horizontally into a body consisting of plasticine (mass $M = 381$ g), which was hanging in a light thread ($l = 36.0$ cm) (Figure 4). The bullet was embedded in the plasticine after the shot. The maximum deviation from the vertical axis for the thread after the shot was $\theta = 15.0^\circ$. What was the velocity of the bullet $\vec{v}_m$?

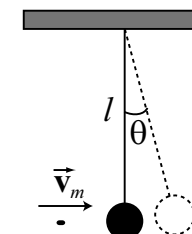

Figure 4

- A5** Chlorine has two stable isotopes ^{35}Cl and ^{37}Cl . Singly ionized chlorine gas is separated into these two isotopes with the aid of a mass spectrometer. The magnetic field of the spectrometer is $|\vec{B}| = 1.3$ T and the accelerating voltage is $U = 9.9$ kV (Figure 5).

- Draw a figure that shows the forces acting on the ions in the magnetic and electric fields and the direction of the accelerating electric field. (2 p.)
- What is the sign of the charge of the chlorine ions in this case? (1 p.)
- What is the distance Δd between the chlorine ions after the semi-circular path shown in the figure? (3 p.)

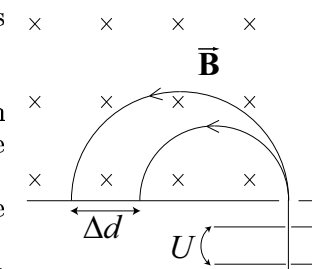

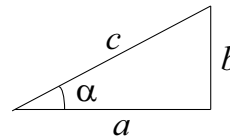
Figure 5

- A6** In the seas on Earth, one hydrogen atom in 6500 water molecules (H_2O) has been replaced by a deuterium atom. Suppose that all deuterium atoms could be collected from a litre of water and these could be fused into helium-3 atoms ^3_2He .
- Write the reaction equation for the fusion reaction and calculate how much energy is released in one reaction. (2 p.)
  - How much energy could be extracted from a litre of water using this reaction? (3 p.)
  - How much coal would be needed to produce the same amount of energy? The calorific value of coal is $3.1 \cdot 10^7\text{ J/kg}$? (1 p.)

Elementary charge	$e = 1.6022 \cdot 10^{-19}\text{ C}$
Gas constant	$R = 8.3145\text{ J mol}^{-1}\text{K}^{-1}$
Helium ^3_2He mass	$m_{^3\text{He}} = 3.0160293\text{ u}$
Molar mass of water	$M_w = 18.0\text{ g mol}^{-1}$
Neutron rest mass	$m_n = 1.0086650\text{ u}$
Normal air pressure	$p_0 = 1.013 \cdot 10^5\text{ Pa}$
Proton rest mass	$m_p = 1.0072765\text{ u}$
Speed of light in vacuum	$c = 2.99792458 \cdot 10^8\text{ m s}^{-1}$

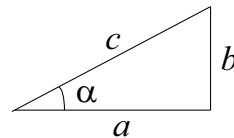
suure, laki	yksikkö	kaava
Paikka ($\vec{a}$ vakio)	m	$\vec{r} = \vec{r}_0 + \vec{v}_0 t + \frac{1}{2} \vec{a} t^2$
Kulma (α vakio)	rad	$\theta = \theta_0 + \omega_0 t + \frac{1}{2} \alpha t^2$
Nopeus ($\vec{a}$ vakio)	m/s	$\vec{v} = \vec{v}_0 + \vec{a} t$
Kulmanopeus ($\vec{\alpha}$ vakio)	rad/s	$\vec{\omega} = \vec{\omega}_0 + \vec{\alpha} t$
Normaalikiikhtyvyys	m/s ²	$\vec{a}_n = -\frac{v^2}{r} \cdot \frac{\vec{r}}{ \vec{r} }$
Liikemäärä	kgm/s	$\vec{p} = m\vec{v}$
Dynamiikan peruslaki		$\sum \vec{F}_i = m\vec{a}$
Liikekitkavoima	N	$F_\mu = \mu N$
Vääntömomentti	Nm	$\vec{M} = \vec{r} \times \vec{F}$ $\vec{M} = J\vec{\alpha}$
Hitausmomentti	kgm ²	$J = \sum m_i r_i^2$
Magneettinen voima	N	$\vec{F} = q\vec{v} \times \vec{B}$ $\vec{F} = I\vec{\ell} \times \vec{B}$
Työ	J	$W = \vec{F} \cdot \Delta\vec{r}$
Energia	J	$E_p = mgh$ $E_k = \frac{1}{2}mv^2$ $E_r = \frac{1}{2}J\omega^2$ $E = mc^2$ $E_p = QU$
Lämpömäärä	J	$Q = cm\Delta T$ $Q = Lm$
Teho	W	$P = \frac{W}{\Delta t}$ $P = UI$

suure, laki	yksikkö	kaava
Sähkökenttä	V/m	$\vec{E} = \frac{\vec{F}}{q}$
Jännite (E vakio)	V	$U = Ed$
(R vakio)		$U = RI$
Virta	A	$I = \frac{\Delta Q}{\Delta t}$
Indusoitunut jännite	V	$e = -N \frac{\Delta \Phi}{\Delta t}$
Resistanssi (tapaus 1)	Ω	$R = \sum R_i$
(tapaus 2)		$\frac{1}{R} = \sum \frac{1}{R_i}$
Magneettivuo	Wb	$\Phi = \vec{A} \cdot \vec{B}$
Ainemäärä	mol	$n = \frac{m}{M}$
Ideaalikaasulaki		$pV = nRT$
Noste	N	$N = \rho V g$
Paine	Pa	$p = \frac{F}{A}$ $p = \rho gh$
Aallon nopeus	m/s	$v = f\lambda$
Trigonometria		$\sin \alpha = \frac{b}{c}$ $\cos \alpha = \frac{a}{c}$ $\tan \alpha = \frac{b}{a}$ $\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1$

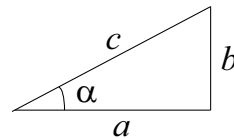
storhet, lag	enhet	formel
Läge ($\vec{a}$ konstant)	m	$\vec{r} = \vec{r}_0 + \vec{v}_0 t + \frac{1}{2} \vec{a} t^2$
Vinkel (α konstant)	rad	$\theta = \theta_0 + \omega_0 t + \frac{1}{2} \alpha t^2$
Hastighet ($\vec{a}$ konstant)	m/s	$\vec{v} = \vec{v}_0 + \vec{a} t$
Vinkelhastighet ($\vec{\alpha}$ konstant)	rad/s	$\vec{\omega} = \vec{\omega}_0 + \vec{\alpha} t$
Normalacceleration	m/s ²	$\vec{a}_n = -\frac{v^2}{r} \cdot \frac{\vec{r}}{ \vec{r} }$
Rörelsemängd	kgm/s	$\vec{p} = m\vec{v}$
Dynamikens grundlag		$\sum \vec{F}_i = m\vec{a}$
Rörelsefriktionskraft	N	$F_\mu = \mu N$
Kraftmoment	Nm	$\vec{M} = \vec{r} \times \vec{F}$ $\vec{M} = J\vec{\alpha}$
Tröghetsmoment	kgm ²	$J = \sum m_i r_i^2$
Magnetisk kraft	N	$\vec{F} = q\vec{v} \times \vec{B}$ $\vec{F} = I\vec{\ell} \times \vec{B}$
Arbete	J	$W = \vec{F} \cdot \Delta\vec{r}$
Energi	J	$E_p = mgh$ $E_k = \frac{1}{2}mv^2$ $E_r = \frac{1}{2}J\omega^2$ $E = mc^2$ $E_p = QU$
Värmemängd	J	$Q = cm\Delta T$ $Q = Lm$
Effekt	W	$P = \frac{W}{\Delta t}$ $P = UI$

storhet, lag	enhet	formel
Elfältet	V/m	$\vec{E} = \frac{\vec{F}}{q}$
Spänning (E konstant)	V	$U = Ed$
(R konstant)		$U = RI$
Ström	A	$I = \frac{\Delta Q}{\Delta t}$
Induktionsspänning	V	$e = -N \frac{\Delta \Phi}{\Delta t}$
Resistans (fall 1)	Ω	$R = \sum R_i$
(fall 2)		$\frac{1}{R} = \sum \frac{1}{R_i}$
Magnetiskt flöde	Wb	$\Phi = \vec{A} \cdot \vec{B}$
Substansmängd	mol	$n = \frac{m}{M}$
Idealgaslagen		$pV = nRT$
Lyftkraft	N	$N = \rho V g$
Tryck	Pa	$p = \frac{F}{A}$ $p = \rho g h$
Våghastighet	m/s	$v = f\lambda$
Trigonometri		$\sin \alpha = \frac{b}{c}$ $\cos \alpha = \frac{a}{c}$ $\tan \alpha = \frac{b}{a}$ $\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1$

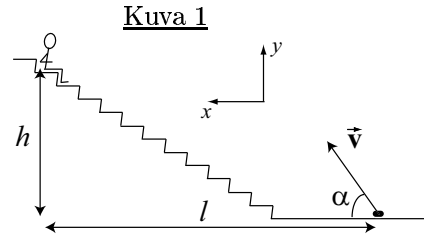

quantity, law	unit	formula
Position ($\vec{a}$ constant)	m	$\vec{r} = \vec{r}_0 + \vec{v}_0 t + \frac{1}{2} \vec{a} t^2$
Angular displacement (α constant)	rad	$\theta = \theta_0 + \omega_0 t + \frac{1}{2} \alpha t^2$
Velocity ($\vec{a}$ constant)	m/s	$\vec{v} = \vec{v}_0 + \vec{a} t$
Angular velocity ($\vec{\alpha}$ constant)	rad/s	$\vec{\omega} = \vec{\omega}_0 + \vec{\alpha} t$
Centripetal acceleration	m/s ²	$\vec{a}_{\text{rad}} = -\frac{v^2}{r} \cdot \frac{\vec{r}}{ \vec{r} }$
Momentum	kgm/s	$\vec{p} = m\vec{v}$
Newton's second law		$\sum \vec{F}_i = m\vec{a}$
Kinetic frictional force	N	$F_\mu = \mu N$
Torque	Nm	$\vec{M} = \vec{r} \times \vec{F}$ $\vec{M} = J\vec{\alpha}$
Moment of inertia	kgm ²	$J = \sum m_i r_i^2$
Magnetic force	N	$\vec{F} = q\vec{v} \times \vec{B}$ $\vec{F} = I\vec{\ell} \times \vec{B}$
Work	J	$W = \vec{F} \cdot \Delta\vec{r}$
Energy	J	$E_p = mgh$ $E_k = \frac{1}{2} m v^2$ $E_r = \frac{1}{2} J \omega^2$ $E = mc^2$ $E_p = QU$
Heat	J	$Q = cm\Delta T$ $Q = Lm$
Power	W	$P = \frac{W}{\Delta t}$ $P = UI$

quantity, law	unit	formula
Electric field	V/m	$\vec{E} = \frac{\vec{F}}{q}$
Potential difference (E constant)	V	$U = Ed$
(R constant)		$U = RI$
Current	A	$I = \frac{\Delta Q}{\Delta t}$
Induced emf	V	$e = -N \frac{\Delta \Phi}{\Delta t}$
Resistance (case 1)	Ω	$R = \sum R_i$
(case 2)		$\frac{1}{R} = \sum \frac{1}{R_i}$
Magnetic flux	Wb	$\Phi = \vec{A} \cdot \vec{B}$
Amount of substance	mol	$n = \frac{m}{M}$
Ideal gas law		$pV = nRT$
Buoyancy	N	$N = \rho V g$
Pressure	Pa	$p = \frac{F}{A}$ $p = \rho g h$
Wave velocity	m/s	$v = f\lambda$
Trigonometry		$\sin \alpha = \frac{b}{c}$ $\cos \alpha = \frac{a}{c}$ $\tan \alpha = \frac{b}{a}$ $\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1$

1 Paula ja Maija seuraavat TPS-Jokerit jääkiekko-ottelua Turun Elysee-areenan katsomossa. Jokerien puolustaja joutuu tiukassa tilanteessa ampumaan kiekon katsomoon joutuen jäähylle. Kiekko osuu yllättäneen Maijan syliin. Maija istuu korkeudella $h = 7,00$ m jään pinnan yläpuolella ja etäisyydellä $l = 15,0$ m puolustajasta (Kuva 1). Kuinka suuri oli kiekon lähtönopeus $\vec{v}$ kun puolustaja ampui sen kulmaan $\alpha = 55,0^\circ$ vaakatasoon nähden? Ilmanvastusta ei oteta huomioon.

Oikea vastaus.

	v (m/s)	trk+1 (m/s)
A:	15,2	15,25
B:	14,3	14,33
C:	14,8	14,84
D:	15,6	15,64

Alkuarvot:

	h (m)	l (m)	α ($^\circ$)
A	7,00	15,0	55,0
B	7,00	12,0	59,0
C	7,00	13,0	54,0
D	7,00	16,5	57,0

Kiekon liike on tasaisesti kiihtyvää y -suunnassa ja tasaista x -suunnassa tai $v_x = \text{vakio}$:

$$\begin{cases} y(t) = y_0 + v_y t + \frac{1}{2} a t^2 \\ x(t) = x_0 + v_x t \end{cases}$$

missä valitaan $y_0 = 0$, $x_0 = 0$ ja $a = -g$, ja missä

$$\begin{cases} v_x = v \cos \alpha \\ v_y = v \sin \alpha \end{cases}$$

Ratkaistaan aika t x -suunnan yhtälöstä ja sijoitetaan se y -suunnan yhtälöön.

$$x(t) = x_0 + v_x t \quad \Rightarrow \quad t = \frac{x}{v \cos \alpha}$$

$x = l$ ja $y = h$ antaa

$$h = l \tan \alpha - \frac{1}{2} \frac{g l^2}{v^2 \cos^2 \alpha}$$

Tästä ratkaistaan v :

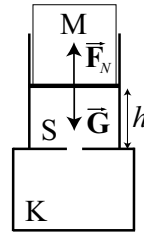
$$v = \frac{l}{\cos \alpha} \sqrt{\frac{g}{2(l \tan \alpha - h)}} = 15,2 \text{ m/s}$$

Ohjeita pisteytykseen:

- Tehtävän tarkkuus on kolme numeroa.

Diplomi-insinöörin ja arkkitehtien yhteisvalinta - dia-valinta 2008, insinöörivalinnan fysiikan koe 28.5.2008, malliratkaisut ja arvostelu.

2 Mittauspöytä, jonka massa on $m = 452$ kg, lepää neljän kaasu-jousen varassa. Jouset koostuvat kaasusäiliöstä (K), sylinteristä (S) ja kitkattomasti liikkuvasta männästä (M) (Kuva 2). Kun lämpötila on $21,4$ °C mäntä on korkeudella $h = 17,2$ cm sylinterissä. Kaasusäiliössä ja sylinterissä on yhteensä $0,750$ moolia N_2 -kaasua. Sylinterin poikkipinta-ala on $3,00$ cm². Missä lämpötilassa mäntä koskettaa sylinterin pohjaa ja jousi lopettaa toimintansa?

Voimakuvio

Alkuarvot:

	m (kg)	T_a (°C)	T_a (K)	h (cm)	n (mooli)	A (cm ²)
A	452	21,4	294,55	17,2	0,750	3,00
B	452	20,3	293,45	14,8	3,20	3,00
C	452	18,2	291,35	15,8	1,90	3,00
D	452	16,9	290,05	19,3	1,50	3,00

Alkutilanteessa jousi tasapainossa, tai Newton II, josta seuraa:

$$\vec{F}_N + \vec{G} = 0 \quad \Rightarrow \quad F_N - G = 0$$

missä

$$F_N = pA \quad \text{ja} \quad G = \frac{mg}{4}$$

Paino jakautuu neljälle jalalle.

Tasapainoehdosta saadaan ratkaistua kaasun paine joka pysyy vakiona aina rajatapaukseen saakka kun mäntä koskettaa sylinterin pohjaa:

$$p = \frac{mg}{4A} = 3,694 \cdot 10^6 \text{ Pa}$$

Paine kaasusäiliössä on noin 40 kertaa suurempi kuin p_0 .

⇒ Ulkoista ilmanpainetta ei tarvitse ottaa huomioon.

Kaasun tilavuus lämpötilassa T_a saadan ideaalikaasulaista.

$$pV_a = nRT_a \quad \Rightarrow \quad V_a = \frac{nRT_a}{p}$$

Kun mäntä koskettaa sylinterin pohjaa kaasun tilavuus on

$$V_l = V_a - Ah = \frac{nRT_l}{p}$$

V_l :n lausekkeeseen sijoitetaan V_a :n ja p :n lausekkeet ja ratkaistaan T_l :

$$T_l = T_a - \frac{mgh}{4nR} = 264,0 \text{ K}$$

Oikea vastaus.

	T_l (K)	trk+1 (K)	T_l (°C)
A:	264	264,0	-9,2
B:	287	287,3	14,1
C:	280	280,3	7,1
D:	273	272,9	-0,2

Ohjeita pisteytykseen:

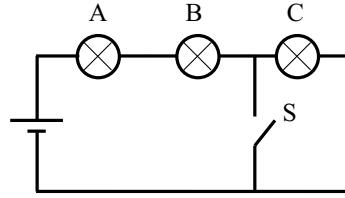
- Tehtävän tarkkuus on kolme numeroa.
- Jos ratkaisussa otettu huomioon ulkoinen ilmanpaine, tätä ei tarvitse perustella.

3 Oheisessa kytkennässä (Kuva 3) kolme identtistä hehkulamppua on sarjassa pariston kanssa. Mitä tapahtuu seuraaville suureille, kun kytkin S suljetaan:

- lampujen A ja B kirkkaudet,
- lampun C kirkkaus,
- paristosta otettu virta,
- jännitehäviö lampun A yli,
- jännitehäviö lampun C yli,
- tehohäviö piirissä?

Vastaa jokaiseen kohtaan joko ”suurenee” tai ”pysyy samana” tai ”pienenee”.

Kuva 3

Ohjeita pisteytykseen:

- Vastauksia ei tarvitse perustella.

Copyright TKK 2008

Oikea vastaus.

a) Suurenee.

b) Pienenee.

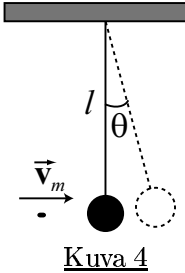
c) Suurenee.

d) Suurenee.

e) Pienenee.

f) Suurenee.

4 Ilmakiväärin luodin nopeuden mittaamiseksi ilmakiväärillä ammuttiin luoti (massa $m = 0,511$ g) vaakasuoraan muoviluvahasta tehtyyn kappaleeseen (massa $M = 381$ g), joka oli ripustettu kevyeen naruun ($l = 36,0$ cm) (Kuva 4). Luoti jäi laukauksen jälkeen muoviluvahaan. Luodin osuman jälkeen narun maksimaalinen poikkeama pystysuorasta suunnasta oli $\theta = 15,0^\circ$. Kuinka suuri oli luodin nopeus $\vec{v}_m$?

Kuva 4

Oikea vastaus.

	v (m/s)	trk+1 (m/s)
A:	366	366,2
B:	208	208,1
C:	248	248,5
D:	293	292,6

Alkuarvot:

	m (g)	M (g)	l (cm)	θ ($^\circ$)
A	0,511	381	36,0	15,0
B	0,511	265	24,0	15,0
C	0,511	293	28,0	15,0
D	0,511	328	31,0	15,0

Luodin törmätessä kappaleeseen liikemäärä säilyy.

$$\vec{p}_a = \vec{p}_i \quad \Rightarrow$$

$$mv_m = (m + M)v_M$$

Heilahduksen aikana mekaaninen energia säilyy.

$$\Delta E_k = \Delta E_p \quad \Leftrightarrow$$

$$\frac{1}{2}(m + M)v_M^2 = (m + M)g\Delta h$$

missä $\Delta h = l - l \cos \theta$.

$$\Rightarrow v_M^2 = 2g(l - l \cos \theta) \quad \Rightarrow v_M = \sqrt{2g(l - l \cos \theta)}$$

Sijoitetaan v_M :n lauseke liikemäärän säilymisestä saatuun yhtälöön ja ratkaistaan v_m :

$$mv_m = (m + M)\sqrt{2g(l - l \cos \theta)} \quad \Rightarrow$$

$$v_m = \frac{(m + M)}{m}\sqrt{2g(l - l \cos \theta)} = 366 \text{ m/s}$$

Ohjeita pisteytykseen:

- Tehtävän tarkkuus on kolme numeroa.

Diplomi-insinöörin ja arkkitehtien yhteisvalinta - dia-valinta 2008, insinöörivalinnan fysiikan koe 28.5.2008, malliratkaisut ja arvostelu.

5 Kloorilla on kaksi stabiilia isotooppia ^{35}Cl ja ^{37}Cl . Kertaalleen ionisoitu kloorikaasu on tarkoitettu erottaa näiksi edellä mainituiksi isotoopeiksi käyttäen massaspektrometriä, jonka magneettivuon tiheys on $|\vec{B}| = 1,3 \text{ T}$ ja kiihdytysjännite $U = 9,9 \text{ kV}$ (Kuva 5).

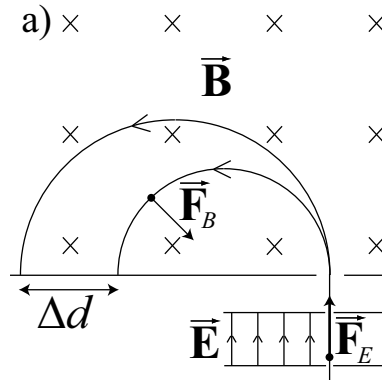
a) Piirrä kuvaaja, josta ilmenee ioneihin vaikuttavat voimat magneetti- ja sähkökentässä sekä kiihdyttävän sähkökentän suunta. (2 p.)

b) Ovatko kloori-ionit tässä tapauksessa positiivisesti vai negatiivisesti varattuja? (1 p.)

c) Kuinka suuri on kloori-ionien etäisyys Δd , kun ne ovat kuvan mukaisesti kulkeneet puoliympyränmuotoisen radan magneettikentässä? (3 p.)

Alkuarvot:

	B (T)	U (kV)
A	1,3	9,9
B	1,1	4,8
C	1,3	14
D	1,1	17

b) Magneettisesta voimasta $\vec{F}_B = q\vec{v} \times \vec{B}$ seuraa että Cl-ionit ovat positiivisesti varattuja.

c) Sähkökentän tekemä työ on yhtä kuin ionin liike-energian muutos, tai työperiaatteesta tai energiaperiaatteesta seuraa

$$\frac{1}{2}mv^2 = qU \quad \Rightarrow \quad v = \sqrt{\frac{2qU}{m}}$$

Magneettikentässä magneettinen voima toimii keskeisvoimana ja dynamiikan peruslaista tai Newton II:sta seuraa

$$\vec{F}_B = q\vec{v} \times \vec{B} = -m\frac{v^2}{r} \cdot \frac{\vec{r}}{|\vec{r}|} \quad \text{ja} \quad \vec{v} \perp \vec{B} \Rightarrow$$

$$qvB = \frac{mv^2}{r} \quad \Rightarrow \quad r = \frac{mv}{qB}$$

Kloori-ionien etäisyys Δd

$$\Delta d = 2(r_{37} - r_{35})$$

Etäisyyden lausekkeeseen sijoitetaan säteen r ja nopeuden v lausekkeet:

$$\Delta d = 2 \left(\frac{m_{37}v_{37}}{qB} - \frac{m_{35}v_{35}}{qB} \right) \Leftrightarrow$$

$$\Delta d = \frac{2}{B} \sqrt{\frac{2U}{q}} (\sqrt{m_{37}} - \sqrt{m_{35}}) = 3,7 \text{ mm}$$

Oikea vastaus.

	Δd (mm)	trk+1 (mm)	v_{37} 10^5 (m/s)	v_{35} 10^5 (m/s)
A:	3,7	3,67	2,27	2,34
B:	3,0	3,02	1,58	1,63
C:	4,4	4,36	2,70	2,78
D:	5,7	5,68	2,98	3,06

Ohjeita pisteytykseen:

- Tehtävän tarkkuus on kaksi numeroa.

Diplomi-insinöörin ja arkkitehtien yhteisvalinta - dia-valinta 2008, insinöörivalinnan fysiikan koe 28.5.2008, malliratkaisut ja arvostelu.

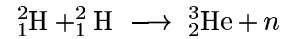
- 6 Maapallon merissä on keskimäärin yhdessä vesimolekyylissä (H_2O) 6500:sta vetyatomin tilalla deuterium-atomi ${}^2_1\text{H}$. Oletetaan, että yhdestä vesilitrasta saataisiin kaikki deuterium-atomit talteen ja nämä fuusioitaisiin helium-3 atomeiksi ${}^3_2\text{He}$.
- a) Kirjoita fuusioreaktion reaktioyhtälö ja laske kuinka paljon yhdessä reaktiossa vapautuu energiaa. (2 p.)
- b) Kuinka paljon kokonaisuudessaan voitaisiin saada energiaa yhdestä vesilitrasta tätä reaktiota käyttäen? (3 p.)
- c) Kuinka paljon kivihiltä tarvittaisiin saman energiamäärän tuottamiseen, kun kivihilen lämpöarvo on $3,1 \cdot 10^7 \text{ J/kg}$? (1 p.)

Ohjeita pisteytykseen:

- a)-kohdan tarkkuus jouleissa on kahdeksan numeroa, hyväksytään 4-9 numeroa.
- a)-kohdan tarkkuus eV:ssa on viisi numeroa, hyväksytään 5-6 numeroa.
- b)- ja c)-kohtien tarkkuus on kaksi numeroa.

Copyright TKK 2008

a) Reaktioyhtälö

Yhdessä reaktiossa vapautuu energiaa

$$E = \Delta mc^2 = (2m_{{}^2\text{H}} - m_{{}^3\text{He}} - m_n) c^2 = 5,2373464 \cdot 10^{-13} \text{ J} \quad (3,2688 \text{ MeV})$$

b) Yksi vesilitra sisältää deuteriumatomeja

$$N = \frac{1}{6500} \frac{\rho_v V}{M_v} N_A = 5,14555 \cdot 10^{21} \text{ kpl}$$

Maksimaalinen määrä reaktioita on puolet tästä eli

$$N_R = 2,57277 \cdot 10^{21} \text{ kpl}$$

Kokonaisenergia on

$$E_{N_R} = N_R E = 1,35 \cdot 10^9 \text{ J} \quad (8,41 \cdot 10^{27} \text{ eV})$$

trk+1: $1,347 \cdot 10^9 \text{ J}$,

c) Kivihiltä vastaavan energiamäärän tuottamiseen tarvitaan

$$m_C = \frac{E_{N_R}}{H} = 43 \text{ kg}$$

trk+1: 43,5 kg,